RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 151/X

Datum: 24.6.67.

OBSAH

Bohumil HRABAL /Literární noviny/	Zeptali jsme se před sjezdem	str. 2
AJL /Literární noviny/	Slovo má Ludvik Vaculík	str. 4
Četsmír JEŘÁBEK /Literární noviny/	Otázka	str. 7
red.čl. /Literární noviny/	Strašnější než pistole	str. 7
Jan SKÁCEL /Host do domu/	Malá recenze na papeže	str. 8
Z.K /Český zápas/	Dvě promoce na Husově fakultě	str. 8
Dr. Jaroslav KLADIVA: /Dějiny a současnost/	Filosofická fakulta University Karlovy a její perspektiva	str. 9
Dr. Jiří HÁJEK /Vysoká škola/	Za vyšší intenzitu a kvalitu politickovýchovné práce	str. 12
Arnošt TAUBER /Rozpravy ČSAV/	Vertikální kooperace a integrace v zemědělství	str. 17
Václav VYDRA /Student/	6 otázek	str. 18

Zeptali jsme se předsjezdem a odpověděli nám

1. Jaký význam by mohla mít podle vašeho názoru spisovatelská organizace pro literaturu a veřejnost?

2. Jaký význam má nebo by mohla mít pro vás osobně jako tvůrce i občana?

3. K jakým problémům by se měla soustředit podle vašeho názoru pozornost sjezdové diskuse?

BOHUMIL HRABAL

1. Ze stanoviska Haška a Kafky a Klímy vůbec žádný. Avšak zdá se, že údobí silných individualit už minulo, a tak je třeba říci, že spisovatelská organizace je no nutné zlo, ale conditio sine qua non pro každého spisovatele, hlavně ale pro ty, kteří nejen že nejdou s ostatními, ale kteří jdou proti. Řekl bych, že posláním organizace spisovatelů je více než jindy v tom, jak dovede chránit a zastřít ty spisovatele, kteří mají schopnost a moc a morálku odpovědně uslovati o zakázané, hasiti, co je pálí, jísti ze zapovězených stromů a čůrati proti větru, protože právě tyto vlastnosti naplňují dobu, ve které žijeme, poněvadž se nelze odpárati od epochy, jejíž heslo ne bylo, ale je: revoluce. To je progrese. Její opak: dogma, jako tradice bez nepříjemné diskuse. Na kritických je potom, aby to, co spisovatelská organizace zaštítila, pochválili nebo z úhlu svého pohledu napadli a rozmetali. (Nikoli sazbu). Neboť svoboda může býti pro jednoho pochopením zákonných nutností, pro druhého to, co si vezme (viz Prométheus). Syntéza je konec konců vždycky to, co pobuřuje, co křičí.

2. Zase žádný. Spisovatel musí býti autonomní, musí být maličkým státem ve státě, společností ve společnosti. Musí naslouchat sám sobě a duchu doby, musí si sám a pro sebe najít spřízněné duchy těch mrtvých i živých. Musí sám a sám stát před celou stavbou věcí a událostí, jak němý trubač před soudem, protože jeho pohled je jeho budoucím stylem a duch dějin miluje a nachází zalíbení právě v takovém individuu, jehož ideálem je dílo, které dá lidstvu jako nezištný dar. Totéž platí i pro skupinu, klan, který postupuje zrovna tak. Až dílo vyzraje natolik, že nelze žíti v lůně matky, pak nastává živoucí poslání organizace spisovatelů: musí zahrnout do sebe ten přírůstek včas, aby organizace měla taky zásluhu, ne až potom, kdy o hodnotách se dovědělo z ciziny. Spisovatelská organizace tedy musí být matkou, která kryje i syna, který zavraždil. (Odumírající formy i obsahy.) Ovšem ohromné na organizaci spisovatelů je i ta činnost charitativní: podporovat spisovatele ve stavu nouze, stáří, nemoci. (Mecenáši už nejsou, přešla alimentační povinnost na organizace.)

3. Aby každý spisovatel řekl svou preambuli ke své ústavě, aby každý spisovatel, který má k tomu svůj důvod, vyjalkal nejen své bolesti, ale i bolesti společnosti, ve které žije a kterou, jak se domnívá, zastupuje, aby na tom slavném sjezdu nebyl ten sjezd považován za řečnické cvičení, za ptáčnické milostivé léto, za karneval nebo sentimentální sjezd abiturientů po letech, ale aby sjezd byl považován za tribunu i za pranýř, za ušní zpověď do zesíleného mikrofonu, za psychoanalytický text, jehož výsledek bude slyšen na náměstích a úhlech ulic. Velký posun bude nazývat i na sjezdu věci a události, které se staly, správnými znaky a významy a říci tak skutečnosti, které mohou být označeny jako počátek pravdy. V drobtu hostie je sice celý Kristus, ale jakou máme přítomnost, takovou budeme i míti budoucnost.

KAREL ŠIKTANC

1. Pro tvorbu nevelký. Pro existenci a postavení spisovatele ve společnosti značný: ať už v hájení jeho práv nebo — zejména prostřednictvím Českého literárního fondu — ve vytváření podmínek pro práci. Ani to však není snadné, neboť kvalitní a pracující spisovatelé mají na denní přání a handrkování o desítky samozřejmých základních věcí málo času, a pokud si ho na určitou dobu udělají, vracejí se ke psaní vyčerpáni a rozčarováni marnými, věčně stejnými půtkami s úředníky.

2. Pro tvorbu nevelký. Pro mou existenci a postavení ve společnosti značný — i když to, po čem by člověk toužil, cechovní pověření, cechovní povědomost, cechovní důstojenství... zní dnes — nahlas vysloveno — spíš jako citát z dávných pohádkových knížek než jako možnost. Proto však — ač není dnes v módě si to mezi spisovateli přiznávat — bude jim asi jejich organizace už vždy napříště připadat spíš jako nutnost než potřeba.

3. Když už ne k současné literatuře, tedy právě k příštímu smyslu organizace a jejích zařízení. Ale není, myslím, třeba předem vymezovat prostor, ať sjezdové jednání samo zváží nosnost a životnost těch kterých problémů. Samozřejmě, že velká část prosloveného se dá odhadnout už předem: ohraničené gesto a sóla osvědčených řečníků i skupinové lokální a takzvaně generační ucpalina hitmánů, plná touhy po podílu na správě a zájmu veřejnosti (dnes tak lehce dosažitelném) je nutným trapným pobavením všech našich současných tribun.

MICHAL ŠMAJDA

1. Spisovatelská organizace by mohla být pro literaturu dobrou, úrodnou půdou, kdyby se i tu dodržovaly „agrotechnické lhůty" a nehřešilo se proti přírodě.

Prostřednictvím svých členů — spisovatelů má určitý vliv na širokou veřejnost. Je důležitou partnerkou v boji na kulturně politicko-společenské frontě za věc pravdy a spravedlnosti.

2. Pro mne osobně je spisovatelská organizace „charitativním spolkem". Prostřednictvím svého orgánu — Slovenského literárního fondu, umožnila i mně jednoroční tvůrčí dovolenou a několik krátkodobých tvůrčích stipendií, bez kterých by bylo značně těžší věnovat se literární tvorbě. Nebylo by snad od věci, kdyby si spisovatelská organizace mohla osvojit dobré vlastnosti sportovní organizace, která vytváří celkem slušné podmínky pro své členy (mám na mysli fotbalisty).

Jako pro občana má pro mne spisovatelská organizace ten význam, že její svazové orgány, Literární noviny, Kultúrny život a Host do domu (a zvláště Kultúrny život), brali na sebe úlohu barometrů, ukazujíce na sychravé počasí v našem politickém a kulturním životě.

3. Pozornost diskuse by se měla především soustředit na svobodnou tvorbu spisovatele.

Velcí ruští spisovatelé jako Gogol, Ščedrin a Čechov uměli se mistrovsky vysmívat hloupým kupcům a statkářům, zvláště naivní šlechtě, směšným generálům a byrokratickému úřednictvu. Dokázali bychom učinit to s takovými talenty i v dnešní době? Lidská hloupost, naivita a byrokracie nevymřely ani v socialismu.

Diskuse na sjezdu spisovatelů by se podle mého názoru měla nést v duchu chirurgického zákroku. Zanedbání choroby se vymstí.

VÁCLAV HAVEL

1. Spisovatelská organizace by po mém soudu mohla mít velký význam — určitě větší, než má —, kdyby v praxi opravdu důsledně dělala to, k čemu se teoreticky hlásí, totiž zajišťovala materiální a duchovní podmínky pro svobodný rozvoj literatury. Důležitější například než znovu a znovu proklamovat něco tak [illegible]ho, jako je právo literatury na [illegible]ci, by bylo tuto diferenciaci konkrétně podporovat — hledáním takového systému ve vydávání literárního tisku, který by umožňoval volné vznikání a zanikání časopisů, jak si to přirozený pohyb literatury vyžaduje; hledáním takového systému nakladatelské praxe, který by umožňoval při publikaci volbu mezi různě vyhraněnými nakladatelstvími a volnou soutěž mezi nimi (nebo aspoň mezi jakýmisi tvůr-

čími skupinami, pracujícími v rámci jednoho nakladatelství); umožňováním různých dynamických forem uměleckého sdružování; jednoznačnou kulturně politickou podporou všech názorových tendencí (tj. podporou, která nemá charakter milosti, již uděluji jedni druhým). K prohloubení práce Svazu v tomto směru je ovšem třeba, aby lidé, kteří jsou v jeho čele, byli opravdu v dobrém slova smyslu angažovaní, aby byli ochotni jít za jistými věcmi až do konce, nebáli se eventuálního rizika, že boj o větší věci ohrozí udržení věcí menších (kdo není ochoten sázet, nemůže nikdy nic vyhrát), aby neztráceli ve víru různých kompromisů schopnost vidět věci v jejich skutečných proporcích a vyvozovat z nich jejich přirozené konsekvence, být působily v kontextu funkcionářské pseudoskutečnosti sebenezvykleji. Jde prostě o to, aby lidé, kteří Svaz vedou, nebrali své úkoly tak hrozně vážně, ale plnili je zato pořádně. Zatím tomu je, obávám se, spíš naopak: tak se sejdou jednou za čtvrt roku na schůzi, ale přitom nepřestávají mluvit o ohromné odpovědnosti, kterou na svých bedrech nesou.

2. Jak to už řekli jiní přede mnou: pro mne osobně nebude mít Svaz nikdy o nic větší, ale také o nic menší význam, než jaký bude mít pro literaturu vůbec, resp. pro kulturní klima, které nás obklopuje.

3. Jsem přesvědčen, že trvalejší smysl mohou mít jen takové rozpravy, které budou mířit ke konkrétním a praktickým opatřením; nevěřím, že různé všeobecné koncese by dnes byly s to pohnout věcmi vpřed — skutečnost kolem nás je tvrdá a manifesty na ni neplatí; zvykla si, že patří k dobrému tónu nezávazně na ni nadávat a že nejvíc obvykle na ni nadávají ti, kteří se s ní nejsnadněji ve své denní praxi konformují.

JAROSLAV PUTÍK

1. Svaz je zajisté důležitá instituce (a ještě více Literární fond). Dává autorům aspoň relativní pocit jistoty, což není bez významu ve společnosti, která není zařízena na soukromě podnikající jedince, jimiž spisovatelé a veškeří umělci stále jsou. Bývaly doby, kdy jedinec se sám mohl stát institucí s morální, politickou i ekonomickou vahou (Tolstoj, Gorkij, Shaw, France atd.). S výjimkou Sartra něco takového už není nikde na světě. Ať se nám to líbí nebo ne, jsme společností institucí, a lze si tedy jen přát, aby ta naše pracovala co nejlépe, to znamená, aby do jejího čela přišlo hodně nových a pokud možná ještě naivních funkcionářů. Význam Svazu pro společnost? Myslím, že je nepatrný, veřejnost — doufejme — zajímají knihy a časopisy, ale proč by je vlastně měla zajímat spisovatelská organizace?

2. —

3. K problému, který každého nejvíce pálí, a to je pro většinu svoboda tvorby. Ovšem právě v tomto bodě panuje naprostá shoda názorů od socialistických realistů až po absurdisty. Takže mám obavy, aby to na sjezdu nedopadlo jako na všech dosavadních besedách u kulatých stolů svolávaných v bláhové naději, že dojde k ostrému střetnutí idejí. Místo toho se účastníci přátelsky rozcházejí s překvapujícím zjištěním, že se v té podstatné otázce úplně shodují.

JAROSLAV SEIFERT

Byly doby — není tomu tak dávno, kdy Syndikát českých spisovatelů spravoval samojediný starší pán. Byl to, jak si možná i vy dnes vzpomenete, dr. Schelnpflug. A měli jsme tenkrát velikou literaturu: Šaldu, Březinu, Čapky, Sovu, Neumanna, Tomana. To svádí veřejnost k srovnávání. Ale to by nebylo správné. Situace je podstatně jiná. Dnešní Svaz má tu své místo. A kdybychom Svaz neměli, museli bychom jej rychle založit. Má te dost povinností. Myšlenkový svět naší literatury nemůže být sice nějak závislý na Svazu. Spisovatelé však ano.

Jsem přesvědčen, že i spisovatelé a všichni ostatní umělci mají nárok na jistou pohodu. Nevěříte, že velké umění, sochy, obrazy, drama i básně mohou vznikat i v nedostatku a hladu. To je banální, nešťastná pověra. Ale to není jediný úkol našeho Svazu. Jde ještě *o tvůrčí pohodu svobody*. A to je jeho nejvlastnější a hlavní poslání.

Často jsme slýchali, že J. K. Tyl psával na koleně. Ale někdy jsem mu záviděl, ačkoliv jsem seděl u pohodlného stolu. On totiž, nemýlím-li se, všechno, co napsal, vzápětí mohl publikovat.

Nebudeme si zastírat, že spisovatelé u nás po druhé světové válce ztratili něco ze své prestiže, svého vlivu a ze své závažnosti. A někdy ani ne svou vinou. Fasády zámků jim ji už pak nezachránily. Na druhém sjezdu i po něm uštěpačně se uvažovalo, zda mohou být spisovatelé svědomím svého národa. O téže věci později mluvili i polští spisovatelé na svém sjezdu. Nebylo to tedy patrně neaktuální. Souhlasím, že tyto věci není možno ani definitivně rozhodnout, a tím méně ani nadekretovat. Ale věřím, že v určitých dobách zřetelně byli. A jistě i dnes jsou. A to svědomím velmi citlivým, protože mají v moci jemnější mechanismy než seizmografy. Ale hodně záleží na nich samotných. Na spisovatelích.

Rozumím-li dobře, i o těchto věcech se bude na sjezdu hovořit.

LITERÁRNÍ NOVINY, 17. června 1967, str. 1 a 4.

slovo má LUDVÍK VACULÍK

(Strycek)

Literatura jako návod k jednání?

Takový hlupák zas přece nejsem. Spíš prostředek, který může přivést člověka do stavu, kdy dokáže uskutečnit, co už dávno chtěl udělat. A čin je pro dobré zdraví. I v oblasti politické. Co je na tom špatného? Všichni jsou zajedno, že umění a literatura očišťují člověka, zbavují ho předsudků a vracejí ho k jeho lepším mravním stavům. Uznává se to, pokud jde o jeho intimní mravnost. Proč by totéž nemohlo platit i v oblasti mnohem širší?

Například v kategoriích politiky?

Ano. Dnes by vypadal naivně každý, kdo by se člověka pracujícího profesionálně v oboru propagandy či politiky ptal po ideálu, kdo by si klad otázku po jeho osobní politické tvorbě. Něco takového je nemožné už v občanském výboru. A vy si myslíte že toto není téma pro literaturu? Vždyť vztahy k vnějšímu světu jsou stejně lidské jako vztahy, jejichž dějištěm je lidské nitro. Chápu ostrost reakce na probuzeneckou prózu, která se u nás vyráběla od roku 1956. V Tváři jsem četl, že ta literatura byla taková proto, že chtěla za kohosi jiného řešit politické otázky. Jenže pro mě se tím nezkompromitovala snaha psát umělecké slovo k politickým problémům... Ale to nemá cenu.

Zdvořilost, to je takový fígl. Hulvátství bývá mnohem upřímnější.

Což už jakst nesouvisleło s věcí, nicméně to bylo řečeno právě teď a tady. — Mám jinou otázku: Jak moc si autor přinese z literatury, třeba z literatury svého dětství? (Ptal jsem se proto, a bylo by nepoctivé to zamlčet, že mne na Vaculíkově Sekyře nesmírně zaujalo, o čem jsem se domníval, že to lze nazvat syntézou nejryzejší české prozaické tradice s tím, co si vysloužilo název evropská moderní próza.)

Čtěbou mého dětství byly hlavně Indiánky a rodokapsy, také Verne, Dumas a Sienkiewicz. Jistě jsem četl také českou klasiku, ale nějaký vědomý dojem mi nezůstal.

První povídku, kterou jsem v životě napsal, ovlivnil J. R. Bloch a jeho román „... a spol". Povídku jsem dávno ztratil. To byla u Baťů ve Zlíně literární soutěž... A Bloch, to byla zase zásluha „paní učitelky". Já mám v životě „paní učitelku". To byl od mých asi třináctí let můj jakoby třetí rodič. Starala se o mě hmotně i duševně. Mou četbu obrátila na úplně jinou kolej. Měla knihovnu, dnes vidím, že nijak velikou, ale poutavou. V ní bylo, jen co chtěla, knihy od tam zvolna mizely. Znáte ten typ venkovského vzdělance: Družstevní práce, Panorama, Krásná jizba, veřejně prospěšná činnost v obci, členství v Sokole nebo v Červeném kříži, divadlo, besídky a večírky, výlety, sbírky. Vyhnaným tohoto typu spadl český venkov nitěmi iniciativou a politickou spontaneitou znovu pod útrovy Chlumrádu a Kempelíka, Tyrše a dokonce Matěje Kopeckého. Říkám vyhubením a ne vymizením, protože ale skutečně s dobře sklouběnými zvyklostmi opatrení, aby toto místo vyplnili lidé ustrašení anebo takoví, kteří se nemusí, neudělají. Tak to paní učitelka takhle řídila mou četbu na Rollanda, Nexöho a Ollou velrybu, která ale byla tak tlustá, že jsem ji nedočetl. Také se dobře pamatuju na Legerlöfovou a na jakousi Ulici u Rybářící kočky...

Sekyra je z většiny autobiografická. Tatínek byl skutečně v Porúří, já žil na Valašsku do 15 let a pak jsem se musel jít nějak živit. Studovat, snad by to naši byli i zkusili táhnout, jenže já se dověděl o Zlíně. Chtěl jsem do světa, co nejdál, do Asie, a od Baťů to šlo. Tam se dala vystudovat obchodní škola na zadní peníze rodičů. Ale dostat se do Zlína nebylo jednoduché. Nejprve se vyplňoval složitý dotazník, který mi připadal velice záludný. Například: Zjistí rodiče na venkově něho ve městě? Nikou na venkově, a oni si budou myslet, že se nedokáže přizpůsobit Zlínu. Řekou ve městě, oni si pomyslí: Aha, je z vesnice a chce dělat ve městě pána. Nebo: Byl jsi vedoucím klukovské skupiny? Já byl často náčelníkem Indiánů. Ale napíšu to, a řeknou se, že se nesmíme předvádět. Jenže, co když mi to naopak prospěje budou si asi myslet, že dovedu vésti lidi. Přitom jsem nevěděl, co bych si počal, kdybych se tam nedostal. Měl jsem sestřenici a ta tam byla a vzala si také baťováka, který mě ohromoval cílevědomostí. Jmenoval se Kubíček a, ten mi řekl: Neústupnost, tvrdošíjnost, a jestli třeba — drzost. Nikdy, nějikoj, že něco neumím! Všecko umím, a v práci se to naučí! Pak mě pozvali na psychotechnickou zkoušku. Tu byla zvláštní: vybírali si lidi jako na fotbalový, a potom je vrhli ke kruhu k nejhorší práci, kde s nimi nikdo inteligentně nepromluvil. Většinou to s nimi mluvili spratci. Všichni tam šli s krásnými představami, a nakonec dělali něco docela jiného, než o čem se jim snilo. Tady se lidi třídili: někteří se přizpůsobili, ztomili, dali se jen strkat od stroje ke stroji, jiní se pokoušeli vymknout se čb série. Ze se dařilo jen nejschopnějším a nejtvrdším. Zajímavé: snad tam i byly nějaké protekcionářství, dnes se mi zdá, že nemohlo nebýt, ale tenkrát na cimře v internátě se naše myšlení nedalo svést takovými výmluvami. Věřili jsme, že musíš dřít a dřít. Neschopní a nevytrvalí odjakživa dělají propagandu, že se každá lepší místo obsazuje jen podle protekce. Chlapci si vždycky vykládali, jak postupují od stroje ke stroji, pořád ke složitějšímu, pořád k těžší a líp placené práci. Nějaký Matějka z Vršovic si jednou libovat, že jednomu cvikařovi se udělalo blbě a on za něho zaskočil tak šťastně, že ho pravděpodobně místr už nechá u cvikačky. Základní princip byl, že musíš ukázat ochotu i způsobilost k lepší a náročnější práci dřív, než tě k ní zadají. Dnes je to právě naopak: lidé dávno sedí na místě a čekají, až je konečně ta práce učí. Z mladých každý vyvalí oči, když po něm chceš nějaký výkon navíc. Přitom nechápou, že má-li mít stát někdo tátkou, musí její práci ovládat o nějaký půlrok dřív, než na ni funkci hlásit pomyslí. Když jsem ty kluky tak poslouchal, a tichou hrůzou jsem si uvědomoval, že mě vůbec nezajímá stát se cvikařem, ale ani mistrem, ani správcem, ani Podtislem, ani Baťou. Mě to všecko zajímalo jako celek: struktura podniku, protiřádí a ten systém. Velice jsem schvaloval, že schopnější přežívá, jenže moje [illegible] byl to výborný [illegible] chromě ho dodnes [illegible] se na [illegible] nezvítězí, aby tam zavřeli hlasitost a aby se zhmotňovaly pracovní podmínky. Což jsem si osobně slibovat od socialismu. Myslím, že to byl systém dost produktivní, aby si na svou humanizaci vydělal. Místo toho však byl bez řádného soudu odsouzen, dřina zůstala, jenže z dobře placených dělníků se stali špatně placení, technický rozvoj se v továrně na desetiletí zpozdil, celé odvětví plánovitě zaostalo...

Ve Zlíně jsem také vstoupil do komunistické strany. Podle mne to byla jediná strana, která nerýsovala plán budoucnosti. Měla za sebou literaturu, teoretická díla, vytyčovala maximální program, zatímco ostatní strany se definovaly jenom negativně. Nadchla mě Stalinova brožurka „O dialektickém a historickém materialismu", všecko bylo přece jasné. Přitom mě už tenkrát kdesi mechanický některé projevy stranictví. Třeba se šly podřezávat tabule národním socialistům. Jako politická práce. Nošel jsem. Vůbec jsem si představoval, že nastane boj za ušlechtilost, na schůzích se bude filosofovat, a zatím se řešily přízemní věci a ke všemu se vždycky rovně.

Ze Zlína jsem odešel sám, studovat, s pocitem nevěrníka. V Praze na studiích byl život docela jiný. Volné přednášky, žádný mus, byl jsem nekladný, chtěl jsem něco dělat, a tak jsem přijal místo vychovatele v internátě v Baťově nad Ploučnicí. Při studiu. Vychovatelství se mi moc líbilo. Výchova, to není jen pracovní metoda, ale styl života. Ten má málokdo. Třeba moje žena. Sama tenkrát měla sto holek, jmenovala se původně Komárková. Dnes by ne sto holek byl početný personál.

V devětačtyřicátém mě vyhodili, kádrový referent se jmenoval Pařízský. Budiž mu dáno výpověď a dostanu dobrý posudek, nebo výpověď dostanu a vyhodí mě ze školy. To se ví, že jsem výpověď dal. Moji práci přitom nikdo vážně nevážil. Byla to první lekce životní taktiky. Já se vlastně od té doby mstím. Důvodů našli tenkrát, myslím, třináct. Chtěl bych to nepsat, mám pocit, že to pomůže pochopit Čínu. Vždyť i u nás vedla mládež závod. Kluk dělal místo mě vychovatele, učeň z internátu holil a internační holič šel do fabriky. A já se k tomu učení šel dát oholit. Proč? Ježíšmarja, proč já se tenkrát dal od toho kluka oholit? Možná, že toto je ta základní otázka...

Když vyhodili mě, vyhodili přirozeně i mou ženu, a tak jsme šli do Prahy, do internátu ČKD, to bylo v letech 1949 až 1951. Odtamtud mě nevyhodili, protože mé pracoviště zavřeli zrušili. A já šel na vojnu. Když jsem se vrátil z vojny, zasáhla do mého osudu moje žena: Vychovatelem už nebudeš, to je příliš nebezpečné povolání. A tak se pro mě dověděla o klidném, kulturním zaměstnání: redaktorském. Jasně. Přes nakladatelství PP, kde jsme v podstatě korigovali brožurky na školení, a přes Borgnu venkovskou rodiny jsem dorazil až do vazbiesu. V devětapadesátém. Ty brožury, to byla metrologie [illegible] osmal jsem fiskárnu.

V rozhlase je práce moc krásná, a v té době byl v mládežnickém vysílání vynikající kolektiv a dobrá, nepodajná stranická organizace. Na tohle místo patří jméno dr. Ferdinanda Smrčky, nesmírně nadaného, vzdělaného, a pěkného člověka, v naší hraniční typ pracovníka, který může být vedoucím a přitom si [illegible] dokáže zachovat charakter.

(Vidíš, jak se osudy lidí neuvěřitelně protínají. Týž dr. Smrčka byl o dvacet pětadvacet let dřív mým třídním od primy do kvarty, v době, kdy se nejvíc dělí člověk, a zůstal mi z něho týž obraz jako Vacutíkovi. Navíc dovedl báječně lásce a úctě k důstojníku, vlastnímu i cizímu.)

Průšvih přišel na jedné výroční konferenci, která se, divná věc, konala na Hlavním nádraží. Vypadalo to na vyhození. Všichni mě zachraňovali. A najednou se cosi stalo a já dostal státní vyznamenání „Za vynikající práci", a to téhož dne, kdy se vysílal pořad, za který jsme měli s Čeňkem Prožákem dostat ředitelskou důtku. Nedostali, protože to někdo šikovně zdržel a podle jakéhosi rozlamné ředitelské důtka po dvou měsících propadá. Vidíte, život je jako na houpačce. Úspěch chrání od průšvihu a průšvih od závratí z úspěchů. Snadno je, že ačkoli já jednám pořád stejně, známky za to dostávám každou chvíli jiné, což je velmi špatná známka pro známkovací poměry.

Pak jsem šel do Literárek, a zase jsem kdosi řekl, co jsem chtěl... A tak dále. — Nevidím v tom ovšem žádnou zvláštní smůlu nebo čarování. Určitá povolání s sebou přinášejí zkrátka určité pracovní riziko.

Pokaždé, když se setkám se znamenitým novinářem, který přesedlá na spisovatelské řemeslo, vzpomenu si, co mi už před dvaceti lety krátce před smrtí řekl Kisch: Ty, víš, dej si v životě pozor, každý dobrý novinář touží jenom po jednom: Být špatným spisovatelem.

Spousta lidí chce být rovnou spisovateli. Spousta zas rovnou novinářů. Publicitu lze hledat různě. Já? Asi jsem chtěl být spisovatelem už tenkrát, když jsem si myslel, že chci být obchodníkem. Jenže jsem se to neodvážil sám sobě přiznat, a tak jsem pokorně přijímal všechno, co bylo mezitím. Já se například ani v rozhlase necítil jako novinář. Mnozí lidé nechápali, že jsem rád, že už nebudu muset běhat s mikrofonem, když se mi to podle jejich soudu dařilo. Dělal jsem to hlavně proto, že mi to poskytovalo možnost vyřizovat si svoje účty.

Dobrý novinář, říkáte. Skutečně dobrý novinář se prostě ke psaní knížky nedostane. Protože dobrý novinář je požírán aktuálními problémy, ke kterým chce, musí promluvit, takže vlastně nemá nikdy čas.

Doufám, že se nedám oklamat a nebudu myslet, že jsem spisovatel. Vezměte Rušný dům. Když jsem to psal, neměl jsem tušení, kde končí dokument a začíná román. Zkrátka, pořídil jsem si seznam výchovných problémů, o kterých jsem se chystal psát. Jenže to dnes už není ani pro pedagogická nakladatelství, spíš je to jen kuriozita, kterou nemohu nikomu doporučit. Je mi ho trochu líto, zacházím s ním jako s odkopnutým dítětem, ale tak jsem se od něho vzdálil, že ho už vidím jako chuďáčka. Jestliže druhá knížka je lepší, tedy jsem na ní víc dřel a lépe poznal, kdy ještě nepřestat.

Říkal jste, že byste rád napsal o dětech, o jejich hrách...

Ano, ale bez zlehčování, tápatu slovíčkařským úsměvem a taky ne jako dětskou literaturu. Už se vám jistě stalo, že někdo, koho jste znal jako kluka, je najednou po letech docela stejný, jenom se mu jaksi scvrkl obličej. Všimněte si, jestli někdo byl jako kluk nesolidní, slíbil přinést cvrčka a nepřinesl, už mu to zůstalo. Dáša zase nepřinese cvrčka, jenže mezitím se stal třeba ministrem. Možná právě proto. Svoláte partu kluků a můžete se vsadit, že přes všechny sliby pokaždé aspoň dva nepřijdou. Nebo se nadšeně do něčeho pustí a nevydrží. Nebo jim hra začne zničehonic připadat směšná. Indián vydržel ležet tři hodiny nehnutě za křovím. Všichni jsme tím byli nadšení, já byl náčelník Indiánů, tak jsem to zkusil, ale po mně už nikdo. Zkrátka, děti jsou docela jako dospělí: nic neberou vážně, nedodrží roli, vykašlou se na to, co jste si domluvili. Nikdy jsem nechápal kluky, kteří dokážou nepřijít a říci: já zapomněl. Prostě, už od dětství naráží člověk na nedostatek společných, vytrvalých, dochvilných lidí. Jenže děti dospěly a těchto vlastností nikterak nepozbyly.

Nebo jinak: děti ani dospělí většinou nedají nápadu vůbec možnost a příležitost, aby dokázal svou reálnost či nereálnost. Zajímavý je také nedostatek smyslu pro stylovost provedení, který začíná už u dětí. Při dětských hrách na Indiány mě vždycky strašně štvalo, že někdo byl schopen vzít si třeba šavli jenom proto, že ji doma měl. A jen se rozhlédněte kolem sebe, kolik dospělých si dodnes dokáže připnout šavli, zatímco jde o Indiány.

Divejte se, jak si děti hrají. Nevšimli jste si, že se téměř úplně ztrácí džentlmenství, velkorysost? Třeba schopnost propustit zajatce. Jo, tak ještě z práce... Takhle mě tedy zajímá dětství. Ne jenom jako návrat a jako doba, o které člověk rád čte. Přitom je dětství možná jediné období svobodného rozvoje jednotlivce.

Řekl jsem, jak mě v Sekyře strhl obraz rozpadu struktur...

Když mě spousta věcí štvalo, hlavně to, že se všechny reformy prosazují násilím, dekretem, často jsem si říkal: vždyť to tak bylo vždycky. Myslím primitivnost, tupost, omezenost. Takhle nakonec odbrečeli konec epochy feudálové, proč by tomu muselo být jinak s koncem jiných formací. Jenže mně šlo o něco jiného: jak to, jak je možné, že někdo a něco pořád potřebuje, aby lidé byli co nejbezcharakternější a nejpoddajnější? Že si vynucuje souhlas bez ohledu na morální devastaci lidí, k níž přitom dochází. Čímž tyto lidi zároveň morálně diskvalifikuje a ničí pro případ nutnosti skutečného odporu proti eventuálnímu nepříteli.

Domníváte se, že na místě rozrušené staré struktury můžeme už identifikovat vyrůstající strukturu novou?

Prožíváme spíš jakýsi magmatický stav. O struktuře není ještě rozhodnuto. Struktuře předcházejí vize hodnot. A toto je u lidí úplně pod narkózou. Jsem rád, že mou knížku členáři nepřijali jako staromilské stýskání. O nic takového nešlo. V životě je cosi nezničitelného, co je třeba vytknout před závorku všech režimů a dob. Nebudu brečet nad odchodem staré valašské krajiny. Lidí je víc, ať se krajina urbanizuje, ale ať to všechno má nějaký smysl a řád a poslání. Nejvíc mi vadí, že z funkcí zmizeli schopní lidé ve vesnicích a městečkách, kteří by pokrok dovolovali jen jako neustálé přičítání nových hodnot k minulým. Teprve dnes zjišťujeme, jak velice nám chybí něco, co by neústupně, tvrdohlavě až reakčně bránilo a mohlo rozumným způsobem hájit všechny skutečné staré hodnoty.

Ve městech se ovšem kolem určitých duchovních center přece jen dodacos krystalizuje. Ale co na vesnici? Kolem čeho má krystalizovat televizovaná venkovská masa? Strašně by potřebovala, aby do ní zase někdo vnesl pořádnou dávku neklidu, aby pochopili, že nežijí podle svého, ale podle cizího.

Dál: jak je vůbec možné, že se moc nejednou stane záležitostí méně charakterních a méně kvalitních lidí? Jeden trouba s tupým kšticatem přetrumfne v každé obecní politice deset ušlechtilých, inteligentních lidí. Jednou jsem v jednom lidském komunistickém časopise viděl sloupec fotografií lidí, kteří byli zahubeni ve falešných procesech. A ve vedlejším sloupci byly fotografie těch, co je zahubili. Okamžitě, i kdyby pod tím nebylo nic napsáno, bylo jasné, kdo musel koho zabít. Skutečně se to poznalo podle obličejo. Před několika lety jsem se v jakési věci vydal na jistý kulturní ministerstvo. Otevíral jsem jedny dveře po druhých a jen výjimečně jsem uviděl tvář, jaká sama o sobě zaujme, vypoví o moudrém, zkušeném, vzdělaném a citlivém člověku. Ne, pořád jedna a táž fyziognomie: takové živné typy, obličeje s výraznou spodní partií, dobrá kušadla a ňák skřomání čele žádné zpévná árie. Kdybych to chtěl vyjádřit anekdotou, řekl bych, že vedle třídního nebo generačního boje jde dějinami i boj dvou fyziognomií.

Ve vašem románu se objevilo cosi poslední dobou dosti nezvyklého: kladný hrdina. Otec. Komunista.

Ano, kladný v tom, že smysl jeho činnosti přesahoval jeho osobní zájem. A jistě by se našli ve stejné době i jiní kladní hrdinové, kteří by nebyli komunisty. Dokonce si nejsem tak docela jist, že knihy o nich nejsou po šuplatech už napsány. Ale v tom, že byl komunista a zůstal jím až do naprostého zničení, je i zvláštní tragický tón a paradox jeho situace. Kladný hrdina se vyznačuje tím, že se s něčím utkává. A můj hrdina se utkal ne s vesnicí, ale s neslučitelností toho, co měl dělat, se sebou samým. V osudu tohoto hrdiny je tak vlastně obsažen i důkaz nepřirozenosti forem, které na sebe vzalo uskutečňování jeho ideálů.

Jaká je zkušenost vaší, chcete-li naší generace?

Myslím, že ne příliš odlišná od zkušenosti jiných generací. Každá generace vstupuje do života s určitými iluzemi, a když na ně potom přijde řada, prožije si svoje rozčarování. Jenže já si pořád nejsem jist jednima na ně přišla řada. Tomáša běží, ale řada nepřišla.

Zkrátka naše hlavní zkušenost je ta, že jsme nevybudovali socialismus svých představ. Přitom bylo samozřejmě o socialismu velice mnoho zlžito, pojem byl mnohom přesněji vymezen, ale je to spíš vymezení negativní, daleko přesněji než kdy dřív víme, co socialismus není. Získali jsme, a s námi celé lidstvo, další zkušenost, jak nelze dospět k šťastné budoucnosti. Byli jsme prostě vrženi zpátky do čeckého realismu.

Myslíte skutečně, že zkušenost téhle generace není v ničem specifická?

Vlastně není. Generační dezilluze, jenže na jiné téma. Snad ale v jednom přece: Nemůžeme odsedlat a stáhnout se do svého dvorce (ty už neexistují), nemůžeme ani odjet do Hnězdna.

Snad bychom měli hezo slov a bez jakéhokoli organizování zastoupit ocel jako hnůvivé zničení.

Pozitivní alternativa?

To už jsem vlastně, ač nerad, u příští generace. U předpokladu té hodně zkažené příští generace. Mohou kritizovat, to ano, v tomhle smyslu šla demokratizace dost daleko, ale dál nic, nemají žádnou možnost předložit svou koncepci a pokusit se o její realizaci. Hned vám povím, jak to myslím. Nezískají žádnou zkušenost, politickou ani ekonomickou. Nebudou se z vlastní zkušenosti moci přesvědčit o nosnosti svých plánů a cílů, nebudou moci vyzrát. Není to jejich vina, a to se jim hodí do krámu. Jsou líní, a pokud jsou dělníci, neumějí ani pořádně řemeslo. V jedné automobilce nedávno si mladý mechanik po pracovní době opravoval svůj vlastní vůz. Přišel mistr, koukne na něho a povídá: Proboha, takhle to, nedělej, to si to zničíš. — Ale vždyť to takhle děláme všem. — No jo, zákazníkovi jo, ale na svém to přece nemůžeš. To vás neučili, jak se to má dělat? — Jo. — Vidíte, oni ten původní úkon v jeho neporušené podobě už ani nepoznali; nenaučili se mu, nejsou schopni ho provést ani „na svém". Když se chci nejvíc dotknout svého kluka, tak mu řeknu, že naletěl na trik lidí, kteří jo to takhle učí. Jsi lajdák, říkám mu, škaredě přičeš a hledáš nejsnadnější cestu. Přesně takové vás potřebovali udělat. Oni si myslí, že jsou kdovíjak v opozici. Ale vždyť tím, že lajdácky pracují, jsou už vlastně dávno zotročeni. Nejdou do hloubky, nehledají kontinuitu. Všechno, co oni přinesla zlého a nevyrovnaného, jim vlastně vyhovuje s ničím příliš nechtějí a nic nám příliš nezávidí, ať už je to cokoli, a práci, o níž oni tak... Všechno jsou větší chudáci než my. Už taky proto, že v jejich knihovnách nebudou knihy vydané před válkou. Chybí jim kus mozku.

A ti, kteří takoví nejsou?

Budou nám muset s litostí (na rozdíl od těch, kteří tak učinil zcela samozřejmě a bez litosti) vyměřit velice nízké důchody.

Co generace před námi?

Ta hraje pořád velkou, až neúměrnou roli, ale jako generace se úplně rozpadla.

Jak tak hledím na ten váš pošlapaný panel, napadá mi, jestli já jsem se nedal tenkrát oholit proto, že mi toho kluka bylo líto. Nikdo se u něho neholil. To by bylo pěkné vysvětlení, že? A šlechtilo by mě, ne?

Pořád se nám vracelo téma literatura a společnost...

Literatura se, marná věc, stává pořád víc záležitostí literatury. Přitom společenskou roli hrát chce. I ta, která říká, že nechce. Jenže četba je záležitostí stále menšího okruhu lidí, množí se literatura pro znalce. Jestlipak vůbec ještě existuje český lidový čtenář?

To je dost relativní, nepochybně čte mnohem více lidí než před padesáti osmdesáti lety. A pokud jde o náročnost, v malířství i jinde je tomu podobně, namítám.

A čte technická, inženýrská inteligence? Čte? Mohou jakékoli cifry znamenat úspěch? Pro mě je, jak jsem řekl, literární úspěch, když okresní hejtman musí odstoupit pod tlakem upřených očí celého okolí. Jinak jsou ty úspěchy literatury jenom věcí těch, co ji píší. To se ví, nemyslím to doslova, nepřimlouvám se, aby literatura převzala roli, kterou by už měl začít plnit tisk. A ten můj okresní hejtman může ostatně být zrovna tak guvernérem v Mississippi. Lidé by se na něj dívali, a on by to nevydržel. To by byl literární úspěch: kdyby ti, proti kterým je knížka psána, prostě po jejím přečtení zdechli. Jenže tyhle fyziognomie nečtou...

Byl večer. Spíš jsme přestali, než skončili.

AJL

Liem

LITERÁRNÍ NOVINY, 17.6.1967, str.1.a 3.

LITERÁRNÍ NOVINY, 17. června 1967, str. 2. 7/151/X

OTÁZKA

Zmínil jsem se už před časem v LN o nedostatečné péči věnované udržovacím akcím v Litomyšli, městě Smetanově a Jiráskově. Jde o státní památkovou rezervaci (podle výnosu ministerstva školství a kultury z r. 1965) a existuje plán obnovy a údržby domů, rozdělený do dvou etap (1965—1970 a 1971—1975). Celkem byl náklad na úpravy a údržbu v prvé i druhé etapě odhadnut ministerstvem v r. 1965 na 12 091 000 Kčs. Je to částka, jistě nikoliv závratná, uvážíme-li, že by se jejím použitím dalo zachránit před zkázou jedno z nejpamátnějších míst v českých zemích. V právě vyšlém třetím čísle letošního Zpravodaje vlastivědného kroužku, vydávaného (ve velmi primitivní úpravě) v Litomyšli, čteme prohlášení předsedy litomyšlského městského národního výboru týkající se této věci. Jeho závěr je zarmucující:

„Přesto, že jde o velmi významnou památkovou rezervaci, zůstává výnos ministerstva školství a kultury jen plánem. Zdálo by se samozřejmostí, že současně s prohlášením památkové rezervace budou pro realizaci plánovány a zajištěny i potřebné prostředky. Nestalo se tak a dosud nejsou dány předpoklady k zajištění tohoto důležitého úkolu. Městský národní výbor nemá vlastní finanční prostředky, nemá ani stavební kapacitu, a tak domy v jádru města, staré sto i více let, chátrají a hrozí sesutím."

Ošlňujeme svět (nehledě na náklady) v Montrealu. Nebylo by správné a spravedlivé věnovat trochu pozornosti (a grošů) i záchraně cenných kulturních památností na domácí půdě?

ČESTMÍR JERÁBEK

LITERÁRNÍ NOVINY, 17. června 1967, str. 10.

STRAŠNĚJŠÍ NEŽ PISTOLE je podle Gribojedova nazván článek novinářky N. Iljinové, otištěný v Literaturné gazetě. Jde v něm o zlé jazyky, které chráněny průkazem dobrovolného veřejného pracovníka (rusky obščestvenník) často kazí lidem život. Iljina vychází z případu, který se stal v jednom moskevském domě. Druh starší vdovy, zasloužilé umělkyně, byl pro majetkové delikty odsouzen ke ztrátě svobody a zabavení majetku. Tři penzisté — veřejní pracovníci — vnikli do bytu při zabavování věcí odsouzeného a snažili se co nejvíce předmětů označit jako majetek podléhající konfiskaci. Část zabavených věcí byla později vdově rozhodnutím soudu vrácena. Rozčilení obščestvenníci pak psali tři roky nejrůznějším orgánům tzv. signály. Jejich prověřování dospělo vždy ke stejnému závěru — „signál se nepotvrdil", a plná trojice se obrátila jinam. Dva „veřejné funkcionáře" se podařilo dostat do redakce Litgazety. Než začali mluvit, prokázali se kupou potvrzení a diplomů. Nejaktivnější z nich měl mj. průkaz „dobrovolného pomocníka prokurátora" a poděkování za „organizaci výchovy obyvatelstva". Redakce novin ovšem zjistila, že celá jeho činnost se daleko prostějí dá charakterizovat jako šlídění a terorizování. Příčinu této situace vidí Iljinová ve zjevu, který známe i u nás — funkce dostávají ti, kdo jsou ochotní je vzít, což jsou velmi často lidé bez odpovídajících odborných a charakterových vlastností. V Sovětském svazu je situace komplikována i úctou k písemnému, orazítkovanému potvrzení. A tak to potom dopadá, když „potvrzení a plné moci někdy dostávají osoby kazící lidem život"...

HOST DO DOMU, č. 6/67, červen 1967, str. 80. 8/151/X

MALÁ RECENZE NA PAPEŽE

Doslechl jsem se z vídeňského rozhlasu, že papež Pavel VI. vyzval katolické křesťany, aby se modlili za žurnalisty, spisovatele, režiséry, filmové producenty a prostě za všechny, kteří mají co dělat s prostředky masového působení.

Jestli si teď někdo myslí, že se za tu dobrou vůli začnu papeži vysmívat satirickým způsobem, velice se mýlí. Naopak. Jsem jeho Svatosti upřímně vděčen a domnívám se, že my všichni jmenovaní máme těch modliteb zapotřebí jako soli.

Papež svou výzvou prokázal neobyčejnou vznešenost ducha. Poděkujme mu za to prostně a vděčně. Je to snad ponejprv v dějinách lidstva, kdy se za nás někdo modlí.

Mám skoro chuť složit pokornou modlitbu za kolegy z kulturních časopisů (nevynechal bych ani Impuls - Sešity) a jednu zvláště úpěnlivou a upřímnou za redaktory deníků svglového formátu, protože si myslím, že čím větší formát, tím větší hříchy! Dal bych rád ty modlitby Jeho Apoštolské Svatosti k dispozici, ale obávám se, že bych byl odmítnut. Mé teologické znalosti jsou neucelené a víra otřesena každodenní praxí. Snad by mi poněkud pomohlo, že jsem zaměstnán v Hostu, protože se říkává: Host do domu, Bůh do domu. Bylo by však od papeže laskavé a pro nás nadmíru užitečné, kdyby okruh modliteb poněkud rozšířil. Prosím za to se slzami v očích a v křesťanském duchu. Jest psáno, že máme milovati nepřátele své. Neřeknu, koho mám v oblasti masového působení na mysli, dokud se mi papeže nepodaří přesvědčit a ty modlitby nezaberou. Důvody jsou nasnadě. Ale snad osvítí Duch svatý Pavla VI. a on se dovtípí sám. On přece dobře ví, co je to imprimatur, protože umí latinsky. Jinak by k nám milost modliteb přišla okleštěna a moc by nám to modlení neprospělo. Ale i tak. Jestli se někdy dostanu do Říma, půjdu papeži políbit ruku.

JAN SKÁCEL

ČESKÝ ZÁPAS, 15. června 1967, str. 3.

Dvě promoce na Husově fakultě

Dne 6. června večer v Husově sboru v Praze-Dejvicích byli prohlášeni doktory theologie dva západoněmečtí pastoři, Lothar Ahne a Theodor Lorenzmeier.

Rozsáhlé a kultivované disertační práce obou nových doktorů Husovy fakulty, jejichž vědecká erudice byla při rigorózních zkouškách oceněna všemi výtečnými, se dotýkají živých otázek současného theologického myšlení: Dr. Ahne rozebíral otázku antisemitismu a jeho kolega se vyrovnával s theologií Rudolfa Bultmanna, Gerharda Ebelinga a Herberta Brauna.

Oba pastoři — ze střední generace německých duchovních — patří svou literární bohosloveckou prací i církevní a veřejnou činností k theologicky a společensky pokrokovým skupinám, jež pokládají tradičně svobodomyslné a otevřené pražské duchovní prostředí za příhodné místo pro upřímná setkání a hlubokou humanitní spolupráci pro šťastnou budoucnost.

Lesk chvíle, kdy byly poprvé na Husově fakultě uděleny řádné doktoráty zahraničním kandidátům, zvýšila početná účast předních pracovníků Československé církve, kolegiálních fakult, sesterských církví, členů náboženských obcí i skupiny z Leydenské university v Holandsku.

Z K

DĚJINY A SOUČASNOST, č. 5/67, květen 1967, str. 1-3.

9/151/X

FILOSOFICKÁ FAKULTA UNIVERSITY KARLOVY

a její perspektiva

Rozhovor s děkanem prof. dr. Jaroslavem Kladivou DrSc.

Poslední zasedání ÚV KSČ věnovalo v duchu XIII. sjezdu zvláštní pozornost otázkám výchovy naší mládeže a problematice kulturního života. V obojí oblasti již tradičně patří významné místo Filosofické fakultě University Karlovy. Byla založena r. 1348, tehdy pod názvem Fakulta svobodných umění, jako jedna z nejstarších filosofických fakult v Evropě vůbec. Její dějiny jsou těsně spjaty s dějinami našeho národa; mnozí profesoři byli výraznými nositeli vědeckého a společenského pokroku, někteří patřili a patří k předním světovým vědcům svých oborů. Leč podívejme se od dějin a současnosti dále za název našeho časopisu, do budoucnosti: Kolegium děkana Filosofické fakulty vypracovalo návrh perspektiv fakulty na nejbližších dvacet let. Obrátili jsme se proto na děkana fakulty, soudruha profesora dr. Jaroslava Kladivu DrSc, aby nám k tomu něco řekl.

DaS: Soudruhu děkane, v čem vidíte předpoklady, z nichž vyplývá mimořádný význam Filosofické fakulty UK v našem životě?

J. K.: Filosofická fakulta UK je největší společenskovědnou institucí republiky. Tuto skutečnost je třeba uvědomit si nyní, kdy význam společenských věd za vědeckotechnické revoluce stoupá tak, jak dosud nikdy; tato tendence se bude zesilovat. Pro zvládání složitých úkolů v těchto oblastech je třeba vychovávat nové generace kvalifikovaných pracovníků, kteří tvořivě naváží na práci svých učitelů a na tisícileté úsilí o humanisaci společnosti, jejímž vrcholem je marxismus. Filosofická fakulta je svou minulostí i přítomností nejlépe připravena tento úkol splnit.

Je centrem výchovy vědeckého dorostu a současně centrem vzdělávání středoškolských učitelů, kulturních a osvětových pracovníků. Zároveň realizuje různé formy postgraduálního studia pro potřeby všech společenskovědných institucí. Například nyní školí téměř 300 vědeckých aspirantů, ročně provádí asi 25 docentských habilitací pro potřeby celé republiky, v letech 1958—1960 se tu uskutečnilo 313 obhajob kandidátských prací a 29 doktorátů věd.

Po generace budovaný vědecký komplex a také profesorský sbor umožňující interdisciplinární spolupráci výzkumnou i pedagogickou — to je hlavní specifický rys FF UK. To je zároveň velká kladná hodnota, kterou můžeme nabídnout také vědecké veřejnosti zahraniční.

DaS: A co z toho vyplývá pro konkretizaci perspektivního plánu?

J. K.: Má-li FF UK splnit své závazky k naší společnosti v příštích dvaceti — třiceti letech, musí se zbavit některých nedostatků, které jsou dědictvím dávné i nedávné minulosti. Musí být fakultou otevřenou všem společenskovědním disciplínám, které potřebuje moderní socialistická společnost. Musí být otevřena našim i zahraničním studentům, našim i zahraničním vědcům. Bude spolupracovat se všemi vědeckými institucemi doma i v zahraničí, bude i v tvořivém kontaktu s předními politiky naší země.

Jsme přesvědčeni, že je v zájmu ČSSR i v zájmu pokrokových sil v zahraničí plánovitě rozvíjet činnost FF UK. Naší povinností je udělat vše, aby prestiž fakulty stoupl jak v domácím vědeckém a školském kontextu, tak i v kontextu mezinárodním. Chtěli bychom co nejúspěšněji soutěžit

s filosofickými fakultami nejlepších světových universit. Pro tuto snahu nesporně naleznemo plnou morální i hmotnou podporu KSČ a vlády republiky.

DaS: O jaké nedostatky FF UK jde především?

J. K.: Uvědomujeme si, že FF UK ve srovnání s vývojem ve světě zaostává, protože nemá některá významná, nově se rozvíjející disciplíny. Teprve v r. 1000 byla obnovena katedra sociologie, která měla u nás významnou tradici. Další nové obory musíme ovšem zavádět nejen z hlediska okamžitých potřeb společnosti, ale i se zřetelem na perspektivu, aby nás vývoj nepředstihoval. Dnes se soustřeďujeme na zavedení např. sociální psychologie, sociologie kultury, kulturní antropologie, ekonomické teorie, dějin české a světové kultury, dějin diplomacie, na srovnávací studium literatur, pedagogicky aplikovanou lingvistiku, filmovou a televizní vědu, byzantologii a balkanistiku. Dále na studium všech jazyků a kultur, s nimiž udržujeme, anebo perspektivně bychom měli udržovat kontakt, jakož i těch, jež jsou východiskem dnešních kultur.

Budeme postupně a uvážlivě zakládat i nová výzkumná střediska. Co nejdříve bude potřeba založit např. jazykovou laboratoř, kterou již dlouho potřebujeme.

DaS: Na FF UK se přece již nyní rozvíjejí nové obory. Pokud víme, pracuje se tu na politických teoriích a na dějinách dělnického hnutí.

J. K.: Ano. Máme tu i matematickou lingvistiku a strojový překlad. Dosahují významných úspěchů i v mezinárodním měřítku.

DaS: Vzhledem k tomu, že na fakultě jsou zastoupeny tak různé obory s úplností, která v našich poměrech nemá obdoby, musí se počítat s jejich určitou hierarchizací vzhledem ke konkrétním společenským potřebám i dalšímu vědnímu rozvoji.

J. K.: Takovéto profilující obory budou ty, které mají mimořádný význam v naší společnosti, i ty, jimž je nutno věnovat pozornost z hlediska postavení FF UK v mezinárodním kontextu. Tato hierarchizace nemůže být fixní. Na prvním místě je třeba věnovat maximální pozornost rozvoji filosofie, neboť je základem veškeré výzkumné a pedagogické práce ve všech disciplínách.

Druhou oblastí, která musí být středem naší pozornosti, jsou politické vědy a sociologie. Čím více bude stoupat vliv socialismu ve světě, tím více musíme být připraveni pro vědeckou a pedagogickou práci v politických vědách a sociologii i v mezinárodním měřítku. Můžeme v tom navázat na významnou fakultní tradici.

DaS: Jak hodnotíte v těchto souvislostech práci našich bohemistů, zejména Letní školu slovanských studií, která má v zahraničí dobrý zvuk?

J. K.: Samozřejmě, že v jazykové, literární a historické bohemistice má naše fakulta velmi odpovědné úkoly. Budeme nadále přijímat na dlouhodobé studium zahraniční bohemisty a pořádat Letní školu slovanských studií. Naši odborníci těchto disciplín budou jistě ještě častěji zváni k přednáškám na zahraniční university.

DaS: Česká slavistika vytvořila z Prahy tradiční centrum, jež mělo a má velký mezinárodní ohlas. Myslím, že také naše marxistická historiografie má dobrou pozici.

J. K.: To proto, že je nucena vyrovnávat se s celoevropskou problematikou. V rámci fakulty není nejmenších pochyb o mimořádném významu historických věd, které, podobně jako filosofie, jsou základem a východiskem interdisciplinární spolupráce všech oborů na fakultě. Musíme však pečovat též o rozvoj estetiky, a konečně i nadále přednostně rozvíjet vědy o zemích Asie a Afriky.

DaS: Realizace takového programu ovšem závisí především na vědeckých pracovnících FF.

J. K.: Naší snahou bude i nadále soustřeďovat na FF UK nejvýznamnější vědecké osobnosti. Budeme dbát o to, aby na fakultu nepřicházeli jedinci nebo celky, o něž není zájem, např. jen z titulu rušení některých institucí. Vědecký pracovník na FF se nemůže považovat výlučně za pedagoga; vedle povinností k fakultě má rovněž povinnosti k celému vědnímu oboru. Své tradici, svému postavení v ČSSR i ve světě, i svým cílům jsme povinni klást na sebe vyšší nároky než na jiných společenskovědních pracovištích. Platí to i o našich aspirantech, ze kterých vychováváme naše budoucí vědecké pracovníky. Považujeme za samozřejmé, že svým žákům máme být příkladem i jako občané.

DaS: Jak se organizuje na fakultě vědecký výzkum?

J. K.: Ze struktury fakulty vyplývá, že tu bude vždy existovat především individuální vědecký výzkum. Tendence ke kolektivní spolupráci však silně vzrostou; řada výzkumů, zejména jde-li o mezioborovou problematiku, je nad síly jedince. Již dnes pracovníci jednotlivých kateder spolupracují na některých úkolech.

DaS: Jaké máte zkušenosti s mimofakultní spolupráci?

J. K.: Nejrozšířenější je spolupráce s pracovišti ČSAV. Měli bychom ovšem více pamatovat na spolupráci s kolegy z jiných filosofických fakult. Také rozšíříme účast na vědeckém výzkumu organizovaném zahraničními institucemi. Zvláště usilujeme o spolupráci se socialistickými universitami.

DaS: Jak se rozvíjejí styky s bratislavskou filosofickou fakultou?

J. K.: Zatím je spolupráce velmi malá; budeme usilovat o její rozšíření. Také v mnohem větší míře než dosud budeme vítat na FF UK slovenské studenty. Chceme se v tom vrátit k dobré tradici a vytvářet v mladé vědecké generaci předpoklady pro úspěšné zvládání celostátních společenskovědních problémů. V současné době probíhá jednání pražské a bratislavské filosofické fakulty o těchto společných úkolech.

DaS: Předpokladem úspěšné práce fakulty jsou ovšem dobré pracovní podmínky. Jak to vypadá v tomto ohledu?

J. K.: Soudobé podmínky nejsou zcela uspokojivé. Je třeba zasazovat se o to, abychom dosáhli předpokladů, za nichž se pracuje na jiných předních universitách. Počínaje zdokonalením pracovního a platového systému. Společnosti i vědě by se také vyplatilo, kdyby každý profesor a docent byl vždy pátý rok osvobozen od pedagogických úvazků, aby mohl soustředěně vědecky pracovat, uskutečnit studijní cesty, přednáškovou turné o Osvědčuje se to na některých zahraničních universitách. Vědečtí pracovníci by neměli ztrácet drahocenný čas prací, kterou za ně mohou udělat

méně kvalifikované síly. Dále je potřebí dát profesorům a docentům na fakultě pracovny, kde by skutečně mohli pracovat. Bytová situace v tomto ohledu je velmi tíživá. To vše jsou na mnoha zahraničních vysokých školách samozřejmosti — naše fakulta se bude muset těmito otázkami vážně zabývat.

Dále. Energicky musíme získat prostředky nezbytné k modernímu vědeckému výzkumu. Přes dosavadní usilovnou snahu vedení školy stále nepracujeme v podmínkách evropské úrovně. Soustavně a pohotově musíme opatřovat novou literaturu a časopisy a doplnit naše knihovny chybějícími tituly, zejména z první poloviny padesátých let.

DaS: Publikační činnost pracovníků FF UK je největší ve srovnání se všemi našimi filosofickými fakultami a dokonce je větší než publikační činnost ústavů společenských věd ČSAV. Dostává se v tomto ohledu vědeckým pracovníkům fakulty soustavné pomoci přímo v rámci fakulty či university?

J. K.: To je bohužel náš úzký profil. Na universitní publikace se přiděluje málo papíru, malá tiskárenská kapacita atd. FF UK zdaleka nemá takové publikační možnosti jako např. brněnská filosofická fakulta, která disponuje celou sérií periodických publikací podle oborových skupin a téměř neomezenou řadou monografií. Bude třeba — i vzhledem k potřebám jiných fakult — vybudovat nakladatelství University Karlovy s profesionálními pracovníky.

DaS: Věnoval jste DaSu již hodně svého času, soudruhu děkane; mohl byste mi ještě alespoň v náznaku sdělit, čím se v perspektivním plánu pamatuje na studenty?

J. K.: Naším cílem přirozeně není jen odborná výuka studentů, ale i výchova občanská. Na politický profil našich studentů můžeme nejvíce působit těmi formami, které jsou nám nejvlastnější — vědeckou a pedagogickou prací. Povedeme je důsledně k vědeckému poznání, k odborné, politické a občanské angažovanosti, k osobní odpovědnosti za sebe i za socialistickou společnost.

Budeme přijímat nejschopnější studenty v takovém počtu, abychom mohli zajistit jejich kvalitní výuku a výchovu. Naší snahou bude přijmout co nejvíce studentů, abychom během prvního až třetího semestru mohli uskutečnit výběr. Přijímací zkoušky — i pro zahraniční studenty — budeme důsledně provádět sami.

Na studenty FF UK budeme klást maximální nároky. Doktorát FF UK by měl být doma i v zahraničí dokladem mimořádně náročného studia, a to i pro zahraniční studenty. Považovali bychom za špatnou službu republice i cizím studentům, kdybychom na ně měli nižší nároky, nežli má na ně např. Sorbonna nebo Oxford. Chtěli bychom získat pozornost zahraničních studentů, zejména z rozvojových zemí.

Třebaže kvantitativně převládají a budou převládat studenti, kteří budou učit na středních školách nebo pracovat v různých kulturních a osvětových zařízeních, musí se zvláště pedagogická pozornost soustředit na menšinu, na studenty, kteří projevují schopnosti pro samostatnou vědeckou práci.

V souvislosti s tím budeme podporovat Studentskou vědeckou společnost.

Budeme hledat nové formy řízeného studia a usilovat, abychom plně odstranili dědictví let, která přibližovala vysoké školství střednímu. Studenti musí mít výběr mezi přednáškami, jejichž obsahem má být výsledek bádání přednášejícího, tedy to, co se obvykle nenajde v učebnicích. Uvažujeme o tom, aby bylo možno odkolokvovat každý semestr určitý počet přednášek a uvolnit dosavadní systém dílčích zkoušek. Povinné by byly semináře, proseminář — ty jako předpoklad seminářů, a praktická cvičení.

V zásadě bychom měli mít možnost posílat do zahraničí vybrané studenty již během jejich studia, zejména studenty cizích jazyků. Nebudeme ovšem podporovat názory, které fetišizují studium na zahraničních vysokých školách.

Pamatujeme také na náležitý rozvoj postgraduálního studia, také pro absolventy jiných fakult.

Konečně bych chtěl říci, že bude potřebí vytvořit studentský klub. Umožňoval by styk studentů různých oborů a přispěl by také k lepšímu využití času, zejména tzv. okének mezi přednáškami.

DaS: To nás přivádí k poslední otázce: Jak pamatuje plán na prostorové umístění FF UK?

J. K.: Před několika lety byla fakulta rozmetána na různá místa Prahy, od sebe velmi vzdálená. Dnes je situace lepší, ale fakulta stále trpí katastrofálním nedostatkem místa jak pro studium posluchačů, tak pro vědeckopedagogickou práci.

Musíme mít na mysli příští desetiletí a dělat velkorysá opatření, protože kompromisní zásahy nejen nic neřeší, ale zpravidla vše komplikují. Bude třeba co nejdříve jednat o našich problémech a požadavcích s pracovníky, kteří mají na starosti generální plán rozvoje hlavního města Prahy.

DaS: Děkuji Vám, soudruhu děkane, jménem našich čtenářů za to, že jste nás seznámil s úspěchy i problémy práce FF UK, a přejeme fakultě i Vám osobně, aby se plán fakulty co nejlépe a co nejdříve uskutečnil. Význam fakulty ve veřejném životě by si toho jistě zasluhoval.

J. K.: Jsme si vědomi, že výsledky našeho poznání, které znamenají přínos, zasahují přímo anebo zprostředkovaně, ihned nebo po čase, do života naší společnosti. KSČ a vláda republiky od nás pochopitelně očekávají stále větší myšlenkovou iniciativu, samostatnou tvůrčí intelektuální práci, které lze využívat pro blaho společnosti. Věříme, že právě filosofická fakulta UK může svou denní činností prospívat socialismu a vědeckému pokroku jedině tehdy, bude-li ve sféře společenských věd skutečným ohniskem tvořivého marxistického myšlení, svým významem přesahujícího hranice republiky.

Za DaS rozmlouval Zd. Šumbera

DĚJINY A SOUČASNOST, č. 5/67, květen 1967, str. IV/3

VYSOKÁ ŠKOLA, č. 9/67, květen 1967, str. 333-338.

12/151/X

Za vyšší intenzitu a kvalitu politickovýchovné práce

V měsíci březnu se konaly na vysokých školách a fakultách aktivy učitelů a studentů, většinou ve formě rozšířených zasedání vědeckých rad, na nichž se za účasti vedoucích pracovníků stranických orgánů a ministerstva školství jednalo o závěrech a úkolech, vyplývajících pro vysoké školy z únorového zasedání ústředního výboru KSČ o ideologických otázkách. Shromáždění na přírodovědecké fakultě University Karlovy v Praze dne 30. března 1967 se účastnil ministr školství, prof. dr. Jiří Hájek, který zde podrobněji rozvinul některé myšlenky svého projevu na plenárním zasedání Státního výboru pro vysoké školy, o němž jsme přinesli zprávu v minulém čísle časopisu.

V úvodu svého výkladu ukázal ministr širší souvislosti, z nichž vycházelo zasedání ÚV při projednávání problémů rozvoje socialistické společnosti, a řekl mj.:

Únorové zasedání ÚV KSČ pojalo tyto problémy v širokém společenském kontextu upevňování jednoty naší socialistické společnosti v současných podmínkách. Zavádíme novou soustavu řízení a organizace a v ní zajišťujeme prostor pro uplatňování ekonomických zákonů, pro rozvoj hmotných stimulů a individuální iniciativy. Otevíráme tak cestu pro zapojení našeho hospodářství do proudu vědeckotechnické revoluce. Mobilizujeme všechny síly naší vědy i praxe k tvůrčímu aktivnímu úsilí, k překonávání tlaku konzervativních názorů, návyků a metod. Nejde o jednoduché úkoly. Řešíme je v situaci, kdy ve vazbách a stycích naší společnosti s vnějším světem se promítá s mimořádnou intenzitou světový boj socialismu s imperialismem, nápor ideologie antikomunismu v celé škále odstínů a zároveň ideové zápasy uvnitř socialistické světové soustavy a mezinárodního revolučního hnutí o správnou orientaci, strategii a taktiku, tváří v tvář imperialistické agresi a manévrům. Máme-li správně posoudit problematiku jednoty naší socialistické společnosti, musíme si provést objektivní rozbor a zhodnocení těch činitelů, které na proces sjednocování mají rozhodující vliv. Jsou tu jednak objektivní integrační procesy, probíhající v našich společenských vztazích, jednak nástroje cílevědomého působení, které je třeba správně orientovat, aby těmto objektivním procesům napomáhaly a z druhé strany čelily působení — úmyslnému i živelnému — faktorů negativních, jako je nejen záměrné vystupování nepřátelské ideologie, ale i různé jevy shrnované pod všeobecný pojem spotřebitelského chápání a pojímání života.

Mimořádnou pozornost věnovalo únorové zasedání ÚV KSČ současné mladé generaci. Na základě výzkumů a seriózních rozborů posoudilo její charakter a profil. Jde o pokolení nastupující do současné složité situace plné stálých změn, aniž prožilo historický vývoj, který tuto situaci předcházel. Při relativně slušném hmotném zabezpečení, jaké většina dříve nastupujících mladých generací nepoznala, je vystaveno toto pokolení prudkému toku nových skutečností i množství nejrůzněj-

ších informací, dostávaných jen z malé části soustavně a většinou pochycovaných živelně tak, že mládí zdaleka nestačí všechny tyto podněty zažít a strávit. Na rozdíl od předcházejících generací není pro dnešní mládež socialismus otázkou budoucnosti, viděnou globálně ať jako problém, či jako cíl, nýbrž nespornou skutečností, poznávanou a vnímanou zkušenostmi denního života. Přednosti socialismu jsou pro tuto mládež samozřejmostí; nedostatky, s nimiž se setkávají, se pak stávají zdrojem často oprávněné nespokojenosti a konfliktních situací, v nichž přirozený sklon mladých lidí k náhlým uzávěrům a generalizacím může vést k projevům ne vždy uváženým a také ne vždy správně chápaným.

Zasedání ÚV KSČ ovšem podtrhlo skutečnost, že jde o mládež ve své převážné většině v podstatě zdravou a zásadně přesvědčenou o přednostech a správnosti socialistického zřízení, i když tváří v tvář některým nedostatkům a v současném procesu přehodnocování hodnot není vždy imunní proti vlivům, snažícím se působit v jejích řadách zmatek a vyvolat i některé záporné projevy. Právě v této souvislosti ovšem vyrůstá zodpovědnost správného ideového působení — v ý c h o v y. Mezi faktory tohoto působení na předním místě stojí š k o l a, jejíž postavení oproti vlivům rodiny, užšího či širšího prostředí, pracoviště se odlišuje právě tím, že tu jde o j e d n o t n o u s o u s t a v u i d e o l o g i c k ý c h p r o s t ř e d k ů, cílevědomě zaměřených na předávání poznatků, informací, pěstování návyků a vytváření morálních postojů — soustavu jednotně řízenou a organizovanou a zároveň jak obsahem, tak metodami diferencovanou pro jednotlivé skupiny věkové i později určované zájmem a budoucím zaměřením. Jakožto pracovníci školské soustavy musíme velmi reálně chápat a znát tuto významnou úlohu nástroje, kterým pracujeme, a zároveň se vyvarovat jakéhokoli subjektivistického přeceňování a iluzí o jeho všemocnosti. Je třeba vůči naší škole být vysoce náročný, kritizovat ji tam, kde své možnosti plně nevyužívá, ale nežádat od ní, aby dělala to, nač nestačí: aby nahrazovala plně vliv rodiny, vliv pracoviště anebo dokonce aby překonávala a vyřazovala působení ekonomických zákonů a jejich důsledků.

Současná mládež má sklon ke kritičnosti, střízlivosti, nedůvěře k velkým slovům a patosu, i když na druhé straně jasně dává najevo potřebu ideové a morální jistoty, jasné perspektivy společenské i osobní a často i lidského příkladu a návodu k jednání. Jsme si jisti, že marxismus — a právě jen marxismus — je schopen dát takovou ideovou jistotu a perspektivu. Nemůže být ovšem pojímán a předáván jako nějaký souhrn pouček a citátů vzniklých v určitých společenských a historických souvislostech, ale jako živý, přesvědčivý výklad našeho světa, jeho proměn a jeho perspektiv. Komunisté, lidé inspirovaní marxismem pro vědeckou práci, pro praktickou činnost musí být schopni tuto inspiraci předávat mladým a být i příkladem v nejlepším slova smyslu. Zejména to platí pro ty, kdo mají významnou funkci být učiteli této mládeže.

Mimořádně velká je odpovědnost našich vysokých škol. I když v současném stadiu vývoje naší společnosti pochycují jen asi 10 % příslušných populačních ročníků — a v průběhu 4. pětiletky tato proporce nedozná podstatnou změnu — jde tu o mládež nejtalentovanější, a proto také nejcitlivější, mládež určenou pracovat v budoucích letech a desítiletích na nejodpovědnějších místech našeho hospodářství, naší správy

i naší kultury. Odborné i všeobecné vzdělání dává této části mladých lidí velké množství poznatků a informací, zajišťuje jejich způsobilost tuto látku učleňovat a získávat poznatky další. I když po odborné stránce a ve všeobecné vzdělanostní úrovni můžeme konstatovat podstatný vzestup, jsou velké nedostatky v oblasti společenského uvědomění a ve formách i stupni společenské angažovanosti. Některé negativní postoje k našim ideovým a společenským hodnotám ve formě paušální kritiky, náhlých závěrů a generalizací jsou velmi často na úrovni primitivismu. A ještě horší — protože ve větší míře rozšířené — jsou projevy lhostejnosti a netečnosti vůči společenským hodnotám socialismu, jejichž rubem bývá nekritický obdiv vůči mnohému, co přichází z kapitalistického západu. Nechceme ani zde generalizovat a paušalizovat, musíme velmi pečlivě rozlišovat mezi účinky nedostatečné přesvědčivosti výchovy, odrazy negativních jevů a nedostatků naší společnosti, přirozenými projevy studácké ironie a satiry, mezi recesismem a klukovinami — a na druhé straně mezi ojedinělými cílevědomými projevy a výrazy cizích nepřátelských vlivů. Musíme ovšem především umět této mládeži otevřeně a pravdivě odpovídat na její dotazy, i když jsou někdy vyjadřovány ve formě dosti svérázné. Rozhodně neuplatňovat autoritu tam, kde je třeba přesvědčit a vysvětlit. Neztrácet nikdy z mysli to, že také tato vysokoškolská mládež je ve svém celku jak prostředím, tak také dosavadním vzděláním rozhodně disponována k tomu, aby byla opravdu plně a uvědoměle generací socialistickou.

Je zapotřebí, aby naše vysoká škola daleko intenzívněji a cílevědoměji využívala nejen svůj vzdělávací, ale také v ý c h o v n ý potenciál. Únorové plénum obrátilo pozornost k některým ideovým hodnotám, kterým v dosavadní práci nebyla věnována dostatečná pozornost nebo které byly naší mládeži předávány ne dost přesvědčivě. Jde tu především o s o c i a l i s t i c k é v l a s t e n e c t v í. Je samozřejmé, že uvědomělý a aktivní vztah k národu a k socialistické vlasti vyrůstá a rozvíjí se jinými formami u dnešního pokolení než tomu bylo u generace, která prožila 30. léta, smrtelné ohrožení národní existence, osvobození a rozmach po válce, jakož i přehodnocování pojmu vlastenectví v bojích před Únorem. V nových podmínkách na vysokých školách musí nám jít o to, abychom na tradice dovedli navazovat dobrou znalostí těch oborů, v nichž dnes ve světě naše země zaujímá významné místo, abychom poukazy na národní ctižádost napomáhali snaze dostihnout světová měřítka v jiných oborech.

Vlastenectví dnešního období nemá nic společného se sentimentalitou planého „vlastenčení" dřívějších dob, nesmí však být přezíráno jako něco překonaného. Právě v oblasti vědy, umění i sportu, o něž se mladí lidé na našich školách intenzívně zajímají, je třeba posilovat národní hrdost, překonávat pocity malosti, vracející se k nám s oživováním vlivů kapitalistického západu.

Projevy i n t e r n a c i o n a l i s m u mezi našimi studenty mají dnes rovněž jinou podobu než měly v 50. letech, kdy stačila všeobecná hesla. Dnešní období uvolňování mezinárodního napětí otevírá cestu osobním stykům mladých lidí v daleko širší míře a také v individuální formě. Rychlý rozvoj vědy a poznání jen posiluje nutnost takového styku. Dnešní mládež chce poznávat svět kolem nás. Je třeba této snaze vycházet vstříc

podle reálných ekonomických možností a je třeba ji také využít ke správné orientaci zájmů, ke konkrétnímu pohledu na tento svět. Musíme rozhodně potírat nesprávný pohled na to, jako by se vědecký technický pokrok rozvíjel dnes jen na západě: to je do určité míry reakce na příliš schematické líčení úpadku kapitalismu v 50. letech. Nemůžeme však připustit schematismus na ruby — nám nadto nepřátelský, hluboce nepravdivý. Letošní rok 50. výročí VŘSR by měl být příležitostí k tomu, abychom právě při výkladu odborných disciplín na našich školách dovedli změřit tempo rychlého vývoje vědy a techniky v socialistických zemích, ukázat na konkrétní srovnání a v oborech, o které mají studenti vzhledem k svému zaměření zájem, vysvětlit celý problém i trendy soutěžení mezi socialistickým a kapitalistickým světem. Lásku k Sovětskému svazu musíme posilovat a upevňovat nikoli schematickým vychvalováním, ale uvědomělým oceněním všech hodnot našich vztahů, konkrétního významu hospodářských i kulturních svazků se SSSR pro naše hospodářství a celý náš rozvoj. Zkušenosti z loňských prázdninových výměn 2000 našich studentů (tento počet se má letos zdvojnásobit) nám ukazují, že konkrétní poznání sovětské skutečnosti i lidské vztahy k sovětským lidem znamenají velmi účinný prostředek výchovy. Je třeba letošním výměnám věnovat mimořádnou pozornost a dobře je připravit.

V jednáních naší vlády, v kulturních dohodách, v dohodách o vzájemném styku se socialistickými zeměmi máme možnosti orientovat snahu našich mladých lidí o poznání světa především k našim nejbližším přátelům. Má to i svůj velký význam politický. Neuzavíráme přitom úsilí poznat i druhou část světa a využít všech možností po této stránce. Přitom však je zapotřebí neztratit ani na okamžik směrem na západ třídní pohled. Právě současné diskuse v USA o tom, jak CIA (zvaná mimochodem v americké liberální veřejnosti „oddělením špinavých triků" americké vlády) infiltrovala od 50. let prakticky všechny americké univerzitní a studentské organizace a instituce pro mezinárodní styky, by nás měla přesvědčit o falešnosti představ o nepolitičnosti těchto styků. Bdělost a ostražitost v tomto směru neznamená ovšem žádnou defenzivní pozici nebo odmítání využít takových styků všude tam, kde pro vědu či techniku mohou přinést nové cenné poznatky. Vyžaduje však od nás neztratit nikdy vědomí, v jakých politických a vůbec společenských souvislostech je třeba na tyto styky v každém okamžiku pohlížet. To platí rovněž tak o velmi intenzívních snahách ze strany NSR.

Přítomnost mnoha tisíc zahraničních studentů, mezi nimi zejména studentů z rozvojových zemí, dává právě současné mládeži mnoho možností konkrétně se seznámit s problematikou tzv. „třetího světa".

Mezi našimi studenty se hodně hovoří a diskutuje o d e m o k r a c i i a d e m o k r a t i č n o s t i. Zkušenost s poznáváním základů vědy vede u nich často ke vznášení požadavku kvalifikované oponentury také ve společenských vztazích. Právě jako pracovníci vědy musíme umět velmi přesně r o z l i š o v a t m e z i o p o n e n t u r o u a o p o z i c í. V socialistické společnosti, v níž byl odstraněn antagonismus společenských tříd, není důvodu pro mnohost politických stran a pojetí opozice jakožto zápasu mezi těmito stranami. Mechanismus socialistické demokracie, který se snažíme zdokonalovat společně s rozvíjením nové soustavy řízení v naší ekonomice, dává možnosti, aby každý zaangažovaný, aktivní

občan mohl říci svůj názor, aby dostal odpověď, aby k jeho názoru bylo při řešení náležitě přihlédnuto. O tom, že takovéto možnosti uplatňování skutečně kvalifikované oponentury ve společenských otázkách v naší společnosti jsou, můžeme studenty nejlépe přesvědčovat jednak v aktuálně politických besedách, jednak při konkrétním řešení problémů fakult. Vysokoškolský zákon dává studentům právo účastnit se prostřednictvím zástupců ve vědeckých radách vysokých škol a fakult rozhodování o všech důležitých otázkách jejich akademické obce. Bude třeba funkci těchto studentských zástupců plně využít a naplnit reálnou prací, účastí na rozhodováních celospolečenského významu.

Už tyto některé otázky ukazují na první pohled, že politická výchova na vysokých školách je věcí celého učitelského sboru, nejen vedení škol i fakult, akademických funkcionářů. Ministerstvo také společně s oddělením ÚV KSČ pro školství a vědu s akademickými funkcionáři tyto otázky podrobně prodiskutovalo již začátkem tohoto školního roku hned po jejich zvolení a uvedení ve funkci. Únorové zasedání ÚV KSČ je příležitostí k tomu, abychom zhodnotili efektivnost opatření, na kterých jsme se v těchto diskusích dohovořili. Ministerstvo školství rozeslalo na vysoké školy teze a zásady politickovýchovného působení všech vysokoškolských učitelů a bude povděčno, když po projednání na vědeckých radách za účasti všech profesorů a ostatních učitelů dostane k těmto tezím připomínky, vycházející ze zkušeností a z názorů jednotlivých škol a fakult.

Zdůrazňujeme-li nedílnou zodpovědnost všech vysokoškolských učitelů a akademických funkcionářů především za politickovýchovné působení, za výchovu naší mladé inteligence k socialistické angažovanosti, nechceme přezírat významnou úlohu, kterou v této výchově má výuka marxismu-leninismu na vysokých školách. Je to samozřejmě jen jedna, i když velmi důležitá stránka této výchovy. Budoucí vysokoškolsky vzdělaný odborník má dostat určité kvantum poznatků a informací i základ pro myšlení, umožňující mu, aby se orientoval nejenom ve vlastním obsahu svého studijního oboru, ale aby také pochopil jeho společenskou funkci a smysl. Je ovšem nutné tuto výuku vést nikoli dogmaticky, odtrženě od celého studia příslušného oboru — jinak je nebezpečí, že se bude jevit studentovi jako něco odtažitého, něco, co zabírá značnou část jeho studijního času, aniž mu dává lepší a hlubší přístup k tomu, co je cílem jeho studia: k přípravě na budoucí funkci odborníka toho či onoho profilu. Proto nové pojetí výuky marxismu-leninismu, zavedené zatím experimentálně na osmi fakultách, vychází z tohoto poslání výuky jako základu pro aktivní chápání širších společenských souvislostí na základě poznání společenské funkce příslušného oboru.

Je to výuka pochopitelně značně náročná především na učitele marxismu-leninismu. Ve své práci musí přihlížet k tomu, co tvoří vlastní profil příslušné fakulty. Filosofové si musí hlouběji všímat těch předmětů, které tvoří teoretické základy příslušných oborů; političtí ekonomové ekonomiky odvětví; historikové, v souvislosti s třídními boji uplynulého století, jejich promítnutí do historie výrobního odvětví, oboru či povolání, pro které se studenti připravují, stejně jako změn, kterými prošly v období socialistické revoluce. Konečně učitelé vědeckého komu-

nismu musí zkoumat lidské vztahy, problémy řízení a organizace příslušného odvětví či povolání v nejužším spojení se základními problémy historického materialismu. Všichni se pak musí seznamovat také s ideologií odpůrců a vycházet z jejich argumentace při přípravě studentů a budoucích odborníků na to, aby při poznávání zahraniční literatury, při styku s kolegy z kapitalistického světa nestáli nepřipraveni a bezbranní vůči jejich otázkám anebo přímým invektivám a útokům diktovaným výchovou v duchu antikomunismu.

Závěry únorového zasedání ÚV KSČ staví tedy vysoké školy, jejich učitele, jejich vedení, stranické a mládežnické funkcionáře před úkol podstatně zintenzívnit a zkvalitnit politickovýchovnou práci tak, aby naše vysoké školy splnily úkol, vyjádřený ve vysokoškolském zákoně, aby se v plném slova smyslu uplatnily v rozvoji naší socialistické společnosti jako učiliště nejvyšší úrovně, vychovávající odborníky, ovládající základy vědy, schopné její poznatky aplikovat v praxi a v rychlém tempu růstu vědy si osvojovat její další poznatky, držet se stále na úrovni odpovídající současnému vědeckotechnickému pokroku a přitom být uvědomělými aktivními občany naší socialistické společnosti.

VYSOKÁ ŠKOLA, č. 9/67, květen 1967, str. 333-338.

Rozpravy ČSAV č.9/1967

Arnošt TAUBER:Vertikální kooperace a integrace v zemědělství

Upozorňujeme na pasáže týkající se československé zemědělské problematiky:str.58-61 a dále 65-75.

6 otázek

VÁCLAVU VYDROVI, VEDOUCÍMU ODBORU PŮJČEK HLAVNÍ SPRÁVY STÁTNÍCH SPOŘITELEN

Na nákup čeho se pro studenty otevřely od 1. června vaše sejfy?

Do výše 2000 Kčs si může student ve spořitelně půjčit na nákup studijních pomůcek, na odbornou praxi nebo studijní pobyt v zahraničí. Tyto půjčky jsou jednorázové, stejně jako další, určené na náklady spojené se zařízením domácnosti pokud jsou manželé na denním studiu nebo na narození dítěte, přičemž buď platí stejná podmínka, nebo musí být studentka neprovdanou matkou. „Rodinné" půjčky se stanovují až do výše 4000 Kčs. Od 1. října se navíc budou poskytovat půjčky na náklady spojené se studiem s postupnou měsíční výplatou do 500 Kčs měsíčně. Celková výše půjček nesmí u jednoho studenta za dobu studia překročit hranici 10 000 Kčs.

Kdy vznikla myšlenka na půjčky vysokoškolákům a jak se realizovala?

Loni v létě se na nás obrátilo ministerstvo školství a ÚV ČSM s dotazem, jak bychom se k vysokoškolským půjčkám stavěli a zda bychom pomohli vypracovat směrnice. ÚV ČSM nám předložil hrubý návrh zásad, který jsme prostudovali, přihlédli k úvěrové práci a právnímu řádu, a upravený dali ministerstvu i ÚV ČSM. Tento návrh byl podkladem pro jednání ve vládě. Naše tehdejší připomínky se týkaly hlavně toho, kdo bude hradit náklady spojené s placením úroků, tj. kdo nahradí tzv. ekonomický úrok, který by byl pro spořitelnu rentabilní. Nakonec bylo dohodnuto, že hó bude ze svého rozpočtu hradit ministerstvo školství prostřednictvím fakult. Nesouhlasili jsme s půjčkami na rekreační zájezdy do ciziny, a studenti je taky dostávat nebudou.

Přihlíželi jste k systému půjček ve světě?

Pokud vím, poskytují se studentům půjčky v Jugoslávii a ve Švédsku. V Jugoslávii však neexistují stipendia. My jsme vycházeli pouze z našich podmínek a možností.

V kterých bodech se vysokoškolské půjčky odlišují od běžných?

Základní rozdíl: poprvé půjčujeme občanovi bez pracovního příjmu. Studentům se povoluje odklad splácení na dobu studia plus dva roky u mužů a jeden rok u žen — jinde se, s výjimkou stavebních půjček, začíná se splácením bez odkladu. Museli jsme přizpůsobit úvěrovou smlouvu tomu, že závazek studenta ke splácení se může provést až dodatečně, až bude mít pracovní příjem. Normálně musí být při každé půjčce nová smlouva, u vysokoškolských půjček k postupné výplatě jsme formulovali smlouvu tak, aby platila po celý školní rok. Nebudeme na studentu, žádajícím o účelovou půjčku, chtít doklady o účelu, postačí nám doporučení komise. Všechny půjčky studenta budou vedeny na jednom půjčkovém kontě, abychom měli přehled o jejich výši.

Jak se budou půjčky provádět?

Žádosti o poskytnutí půjčky projednají a spořitelně doporučí tříčlenná komise na fakultách. Předsedu a jednoho člena stanoví FV ČSM, třetího člena jmenuje děkan. Jednání komise se zúčastní i pracovník spořitelny, ovšem pouze jako odborný poradce. V případě, že komise nerozhodne jednotně, přísluší rozhodnutí děkanovi fakulty. Člen jmenovaný děkanem je zmocněn oznámit spořitelně výsledek jednání, podepíše i závazek, že fakulta bude platit úroky. Na půjčku mají studenti nárok od 3. ročníku, pokud jejich průměrný prospěch z uplynulého roku je 2, v mimořádných případech 2,5. Za ty mimořádné případy já osobně považuji třeba okolnost, že se neprovdaná dívce narodí dítě. K žádosti o půjčku je třeba připojit potvrzení o pracovním příjmu toho z rodičů, který má vyšší příjem. Rodiče jsou ručitelé, ručitelem však může být i jiný občan s dostatečným příjmem, pokud rodiče se z jakýchkoli důvodů nemohou stát ručiteli sami. Právní nárok na půjčku studenti — stejně jako ostatní skupiny obyvatelstva — nemají, poskytnutí půjčky závisí na doporučení komise a rozhodnutí spořitelny.

Jakým způsobem se bude půjčka splácet?

Výše splátek je stanovena na nejméně 150 Kčs měsíčně. Měl-li student po celou dobu studia průměr nejvýše 1,3, je povinnosti fakulty uhradit spořitelně jako mimořádnou splátku 20 procent z celkové částky půjček studentu poskytnutých. Část nebo i celou půjčku může spořitelně uhradit i organizace, která absolventa přijme do zaměstnání, není to ovšem její povinností.

Děkuji vám za rozhovor.